

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

<http://dx.doi.org/10.22067/PG.2024.87165.1276>

پژوهشی

الگوی رفتاری اروپا در قبال جنگ اوکراین (از همگرایی راهبردی تا واگرایی انفعالی)

حسین فتاحی اردکانی (استادیار گره علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران، نویسنده مسئول)

h-fattahi@ardakan.ac.ir

سیدمحمود حسینی (دانش آموخته دکتری مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران)

sm.hossini@ut.ac.ir

چکیده

جنگ اوکراین باعث بروز رفتارهای متفاوتی از سوی اروپا شده است. این جنگ رویکردهای نوینی از همبستگی، اختلاف، انعطاف‌پذیری و مشارکت در اتحادیه اروپا را به ما نشان می‌دهد. پژوهش حاضر که با روش توصیفی-تحلیلی سامان یافته به دنبال پاسخ به این پرسش است که الگوی رفتاری اروپا در قبال جنگ اوکراین چه بوده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که واکنش اتحادیه اروپا در مواجهه با این جنگ بیش از آنکه فعال باشد انفعالی و تدافعی بوده و از همگرایی راهبردی تا واگرایی انفعالی در نوسان بوده است. این مسئله ناشی از پررنگ شدن شکاف‌های درون این اتحادیه و موضع‌گیری‌های متفاوت اعضا در پی بروز این جنگ می‌باشد. در نتیجه اینکه، خلاء رهبری قدرتمند و ایجاد شکاف سیاسی در نوع مواجهه به روسیه (سیاسی)، عدم ایجاد چشم انداز واقع‌بینانه از آینده تأمین انرژی و زنجیره منابع غذایی (اقتصادی)، بروز شکاف اجتماعی در مواجهه با سیل آوارگان اوکراینی و در عین حال تأکید بر لزوم اتحاد دو سوی آتلانتیک (اجتماعی) و تلاش برای تأمین اهداف قطب‌نمای استراتژیک دفاعی-امنیتی اتحادیه اروپا (امنیتی) از مهمترین الگوهای رفتاری اتحادیه اروپا در قبال جنگ اوکراین می‌باشد.

واژگان کلیدی: روسیه، اوکراین، اتحادیه اروپا، امنیت، جنگ.

۱- مقدمه و بیان مسئله

جنگ روسیه و اوکراین به دغدغه جدید ماه‌های اخیر اتحادیه اروپا^۱ تبدیل شده است. این جنگ باعث نمایان شدن هر چه بیشتر واقعیت‌های این اتحادیه در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی شده است. ولادیمیر پوتین^۲ رئیس‌جمهور روسیه شکستن حصارهایی که در حال تنیده شدن به دور روسیه بودند

^۱ - European Union

^۲ - Vladimir Putin

را هدف اصلی این عملیات ویژه نظامی بیان می‌کند. بر کسی پوشیده نیست که غرب به رهبری آمریکا سال‌ها به دنبال انزوای ژئوپلیتیک^۱ روسیه و فروپاشی نظام سیاسی آن از طریق تنگ‌تر کردن فضاها^۲ استراتژیک و ژئوپلیتیک برای روسیه است. این گفته برژینسکی^۳ در کتابش که «بدون اوکراین امپراطوری روسیه غیر ممکن است» (Vidnyanskyj, 2022: 12) بیان کننده این موضوع است که روسیه به واسطه قرار گرفتن در یک تنگنای استراتژیک و ژئوپلیتیک دست به این جنگ زده است و شاید بتوان آن را تله‌ای از پیش طراحی شده توسط غرب برای پوتین دانست. به عقیده موسکو ریشه منازعت اخیر را باید در کودتای ۲۰۱۴ اوکراین جست که طی آن حکومت طرفدار مسکو جای خود را به یک حکومت طرفدار غرب داد، اما مردم مناطق دونتسک، لوهانسک و کریمه نتایج این کودتا را نپذیرفتند و به همین دلیل تحت فشار و آزار دولت مرکزی اوکراین بودند. همواره بین دو بخش شرقی و غربی اوکراین این نگاه متفاوت به اتحادیه اروپا وجود داشته است. در حالی که مردم بخش غربی اوکراین موافق پیوستن به اتحادیه اروپا هستند و این مسئله را به نفع کشورشان برای توسعه مراودات سیاسی و اقتصادی می‌دانند، اما مردم بخش شرقی این کشور معتقدند که اتحادیه اروپا هیچ وقت به اوکراین به عنوان یک شریک تجاری و اقتصادی نگاه نمی‌کند بلکه به این کشور به عنوان یک بازار بزرگ مصرف مناسب برای کالاهای اروپایی و استفاده از نیروی کار ارزان می‌نگرد که همسایه روسیه نیز هست. تجربه و سرونوشت جمهوری‌های جدا شده از شوروی سابق و اروپای شرقی در شکل‌گیری این دیدگاه مؤثر بوده است. وضع تحریم‌های اقتصادی از سوی اروپا و آمریکا موجب خشم مسکو و اتخاذ رویکرد سستی در کاهش و قطع صادرات گاز به اروپا به عنوان مهمترین تأمین کننده جریان انرژی اروپا شده است و این مسئله کم کم در حال ایجاد شکاف بین گفتمان تحریمی اروپا بر علیه مسکو شده است. به نظر می‌رسد قطع صادرات گاز به اروپا و به خصوص ایجاد خسارت‌های جبران ناپذیر به اقتصاد شورهایمانند آلمان و فرانسه باعث ایجاد شکاف در ساختار این تحریم‌ها شده به طوری که زمزمه‌های کاهش تحریم‌ها و فشار به اوکراین برای آغاز مذاکرات صلح از سوی اروپا به گوش می‌رسد. از سوی دیگر این مسئله باعث افزایش قیمت حامل‌های انرژی در جهان شده است که در کوتاه مدت رسیدن قیمت‌ها به نقطه مطلوب مصرف کنندگان بعید به نظر می‌رسد. از سوی دیگر این جنگ اتحادیه اروپا را وادار کرد تا نقش‌های جدید را برای خود در عرصه بین‌المللی محقق کند. این جنگ مستلزم هماهنگی تحریم با شرکای بین‌المللی، فعال سازی مجدد روابط ترنس آتلانتیک و ارائه حمایت‌های اقتصادی و نظامی از اوکراین یا سایر طرف‌های آسیب دیده از این جنگ بوده است (Anghel & Jones, 2022: 3). پژوهش حاضر به دنبال

¹ - geopolitics

² - Strategic

³ - Zbigniew Brzezinski

پاسخ به این سؤال است الگوی رفتاری اروپا در قبال جنگ اوکراین چه بوده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که واکنش اتحادیه اروپا در مواجهه با این جنگ بیش از آنکه فعال باشد انفعالی و تدافعی بوده و از همگرایی راهبردی تا واگرایی انفعالی در نوسان بوده است. این مسئله ناشی از پررنگ شدن شکاف‌های درون این اتحادیه و موضع‌گیری‌های متفاوت اعضا در پی بروز این جنگ می‌باشد. در نتیجه اینکه، خلاء رهبری قدرتمند و ایجاد شکاف سیاسی در نوع مواجهه به روسیه (سیاسی)، عدم ایجاد چشم انداز واقع‌بینانه از آینده تأمین انرژی و زنجیره منابع غذایی (اقتصادی)، بروز شکاف اجتماعی در مواجهه با سیل آوارگان اوکراینی و در عین حال تأکید بر لزوم اتحاد دو سوی آتلانتیک (اجتماعی) و تلاش برای تأمین اهداف قطب‌نمای استراتژیک دفاعی-امنیتی اتحادیه اروپا (امنیتی) از مهمترین الگوهای رفتاری اتحادیه اروپا در قبال جنگ اوکراین می‌باشد. در واقع، این جنگ باعث تضعیف و ایجاد شکاف در روندهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی و بروز اختلاف در بین اعضای اتحادیه اروپا شده و روند راهبرد این اتحادیه در مدیریت بحران جنگ اوکراین را از همگرایی راهبردی به واگرایی انفعالی تنزل داده است.

مفهوم پردازی

الف- اتحادیه اروپایی: اتحادیه اروپایی، یک اتحادیه اقتصادی-سیاسی متشکل از ۲۷ کشور اروپایی است که منشأ این اتحادیه به جامعه اقتصادی اروپا که در سال ۱۹۵۷ با توافقنامه رم میان ۶ کشور اروپایی شکل گرفت و صرفاً یک اتحادیه اقتصادی بود بازمی‌گردد. از آن تاریخ با اضافه شدن اعضای جدید، اتحادیه اروپا بزرگ‌تر شد. در سال ۱۹۹۳، توافق ماستریخ^۱ چارچوب قانونی کنونی اتحادیه را پایه‌گذاری کرد (Europa web portal. Retrieved 2023/06/02). اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۹ واحد پول مشترکی به نام یورو را معرفی کرد که تاکنون در ۱۹ کشور جایگزین پول‌های ملی شده است (Kuchler, 2006). در سال ۲۰۱۷ اتحادیه اروپا با ۵۰۰ میلیون شهروند توانست به تولید ناخالص داخلی ۱۹۰۶۷۰ تریلیون دلار دست یابد (www.ec.europa.eu. Eurostat. 2023/02/06). هم‌اکنون ۲۳ کشور از اعضای این اتحادیه عضو پیمان ناتو هستند (https://www.nato.int, 2023/02/06). اتحادیه اروپا در حال حاضر بازار واحد مشترکی دارد که موارد زیر را در بر می‌گیرد: اتحادیه گمرکی، واحد پول-یورو- که تحت اداره بانک مرکزی اروپا است (تا کنون ۱۸ کشور آن را پذیرفته‌اند)، سیاست مشترک کشاورزی، سیاست مشترک تجارت و سیاست مشترک شیلات. سیاست مشترک خارجه و امنیت نیز به عنوان دومین ستون از سه ستون اتحادیه اروپا شکل گرفت. پیمان شنگن^۲ کنترل روایید را لغو کرد، ایست‌های گمرکی نیز در بسیاری از مرزهای داخلی برداشته

^۱ - Maastricht Treaty

^۲ - Schengen Area

شد و امکان رفت و آمد شهروندان اتحادیه اروپا برای زندگی، مسافرت، کار و سرمایه‌گذاری بیشتر شد. مهم‌ترین نهادهای اتحادیه اروپا عبارتند از: شورای اروپایی، شورای اتحادیه اروپایی، کمیسیون اروپا، دادگاه اروپا، پارلمان اروپا، بانک مرکزی اروپا و دیوان محاسبات. اصل و ابتدای پارلمان اروپا بر می‌گردد به دهه ۱۹۵۰ و معاهده‌های پایه‌گذاری، از سال ۱۹۷۹ اعضای این اتحادیه توسط نمایندگان کشورهای عضو انتخاب می‌شوند. هر ۵ سال یکبار انتخابات برگزار می‌شود که شهروندان کشورهای عضو اتحادیه اروپا می‌توانند در آن شرکت کرده، رای دهند. فعالیت‌های اتحادیه اروپا اکثر سیاست‌های عمومی را تحت پوشش قرار می‌دهد، از سیاست اقتصادی گرفته تا امور خارجه، دفاع، کشاورزی و تجارت. با این حال، گستره قدرت آن در حوزه‌های مختلف بسیار متفاوت است. در برخی حوزه‌ها اتحادیه مانند فدراسیون عمل می‌کند (برای مثال در مسائل پولی، کشاورزی، تجاری، محیط زیست و سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی) و در دیگر حوزه‌ها مانند یک سازمان بین‌المللی (برای مثال در امور خارجه). بریتانیا در یک همه‌پرسی در ۲۳ ژوئن ۲۰۱۶ از اتحادیه اروپا خارج شد.

ب- جنگ روسیه و اوکراین: روسیه در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ تهاجم گسترده‌ای را بر علیه کشور همسایه غربی خود یعنی اوکراین آغاز کرد که این واقعه نشان‌دهنده تشدید چشمگیر بحرانی است که از سال ۲۰۱۴ بین این دو کشور آغاز شده بود. این تهاجم بزرگ‌ترین حمله نظامی متعارف به خاک اروپا از زمان جنگ جهانی دوم تا کنون به شمار می‌ورد. به لحاظ ژئوپلیتیکی، اوکراین برای مدت طولانی نقش مهمی را در برقراری نظم امنیتی جهانی ایفا کرده است، اما گاهی اوقات این کشور در چشم انداز قدرت‌های بین‌المللی نادیده گرفته می‌شود. امروز، این کشور در خط مقدم یک رقابت مجدد قدرت‌های بزرگ قرار دارد که بسیاری از تحلیلگران می‌گویند در دهه‌های آینده بر روابط بین‌الملل مسلط خواهد شد. حمله روسیه به اوکراین تشدید چشمگیر درگیری هشت ساله این کشورها و یک نقطه عطف تاریخی برای امنیت اروپا بود. پس از شش ماه، بسیاری از تحلیلگران دفاعی و سیاست خارجی، جنگ را اشتباه راهبردی بزرگ ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه دانستند که حکومت طولانی مدت او را به خطر انداخته است. بسیاری از ناظران چشم‌انداز کمی برای یک راه‌حل دیپلماتیک در ماه‌های آینده می‌بینند و در عوض احتمال تشدید تنش خطرناک را که می‌تواند شامل استفاده روسیه از سلاح هسته‌ای باشد، تصدیق می‌کنند. این جنگ تلاش اوکراین را برای پیوستن به بلوک‌های سیاسی غربی، از جمله اتحادیه اروپا و سازمان پیمان آتلانتیک شمالی تسریع کرده است (Masters, 2022). از میان تمام قطعات امپراتوری روسیه و اتحاد جماهیر شوروی که مسکو در زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ از دست داد، هیچ بخشی برای روس‌ها به اندازه اوکراین ارزش نداشت. تاریخ، فرهنگ، زبان و مذاهب دو کشور بسیار در هم تنیده بودند. تا قبل از این

درگیری اکثر اوکراینی‌ها دیدگاهی مثبت یا دوسوگرا در مورد روسیه داشتند که هم اکنون تغییر کرده است. امروزه اکثر اوکراینی‌ها روسیه را در طرف مقابل و دشمن می‌دانند (Pifer, 2022). برخی از تحلیلگران غربی تهاجم روسیه را نقطه اوج خشم فزاینده کرملین نسبت به گسترش ناتو پس از جنگ سرد به حوزه نفوذ شوروی سابق می‌دانند. رهبران روسیه، از جمله پوتین، مدعی شده‌اند که ایالات متحده و ناتو بارها تعهداتی را که در اوایل دهه ۱۹۹۰ داده بودند مبنی بر عدم گسترش ائتلاف به بلوک شوروی سابق نقض کردند. آنها گسترش ناتو را در این دوره پر فراز و نشیب برای روسیه به عنوان یک تحمیل تحقیرآمیز می‌دانند که نمی‌توانستند کاری جز تماشای آن انجام دهند. کارشناسان دیگر گفته‌اند که شاید مهم‌ترین عامل محرک پوتین ترس او از این بود که اوکراین به یک مدل دموکراسی مدرن و غربی تبدیل شود که به ناچار قدرت او در روسیه را تضعیف می‌کند و امیدهای او را برای بازسازی یک حوزه تحت رهبری روسیه از بین می‌برد (Masters, 2022).

۲- پیشینه پژوهش

حافظنیا (۱۴۰۱) در مقاله «سناریوهای آینده جهان در پرتو بحران اوکراین» با اشاره به شکل‌گیری یک رقابت ژئوپلیتیک بین روسیه و اروپا و آمریکا بر سر اوکراین، این بحران را پیش رونده می‌داند که منجر به شکل‌گیری سناریوهای مختلفی شده است که عبارتند از: سناریوی اول: جنگ محدود و کنترل شده، با برتری روسیه، سناریوی دوم: جنگ محدود و کنترل شده، با شکست روسیه، سناریوی سوم: آتش‌بس فوری و مصالحه، سناریوی چهارم: جنگ نامحدود و قابل کنترل و سناریوی پنجم: جنگ نامحدود و غیرقابل کنترل. نویسنده نتیجه می‌گیرد که در وضعیت کنونی وقوع سناریوی چهارم از بقیه محتمل‌تر است.

سلیمانی (۱۴۰۱) در مقاله «تحلیل حمله روسیه به اوکراین از منظر امنیت انرژی ایران» معتقد است که حمله روسیه به اوکراین موجب ایجاد بحران در بازار انرژی شده و روسیه برای جبران تحریم‌های اتحادیه اروپا بر فروش نفت به هند و چین متمرکز شده است و این مسئله زنگ خطری برای ایران به عنوان فروشنده نفت به این دو کشور است. در حوزه صادرات گاز هم روسیه به دنبال تصاحب بازار ترکیه و عراق از دست ایران است.

رستم آقایی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله «مبارزه برای اطمینان، بررسی سیاست خارجی روسیه ۲۰۱۴-۲۰۲۰» با تأکید بر مفهوم امنیت هستی‌شناختی در مقابل مفهوم سنتی امنیت، اشاره می‌کنند که دغدغه‌های امنیت هستی‌شناختی در نگاه پوتین و سیاستمداران روسیه باعث شده است که این کشور تصمیم به مداخله نظامی در کشورهای اوکراین و سوریه بگیرد.

گنت^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله «پیامدهای جنگ در اوکراین برای اقتصاد جهانی» معتقدند جنگ اوکراین پیامدهای منفی اقتصادی و انسانی خطرناکی را به دنبال داشته است. از بین رفتن چشم انداز تجارت منطقه‌ای و تأمین کالاهای مورد نیاز همچون انرژی و گندم باعث تشدید فقر و فشارهای تورمی شده است. طولانی شدن این جنگ موجب از دست رفتن اعتماد جهانی و سخت شدن گسترش روابط تجاری و بازرگانی در حوزه‌های انرژی و تأمین نیازهای اقتصادی مردم منطقه و جهان خواهد شد.

گرینگ^۲ (۲۰۲۲) در مقاله «آیا تهدیدهای خارجی می‌توانند هویت اتحادیه اروپا را تقویت کنند؟ شواهدی از تهاجم روسیه به اوکراین» با تأکید بر مفهوم هویت معتقد است که تهدیدات خارجی می‌تواند به عنوان عاملی برای همبستگی گروه در نظر گرفته شود. به نظر نویسنده تهدید نظامی روسیه باعث افزایش هویت مشترک در اتحادیه اروپا شده است. از سوی دیگر این تهدید موجب افزایش حس اعتماد در حمایت از سیاست‌های مشترک شده است. در واقع در مورد اتحادیه اروپا تهدید روسیه موجب تقویت هویت مشترک و همکاری سیاسی بیشتر شده است.

ریسکنز^۳ (۲۰۲۲) در مقاله «آیا ارزش‌های اوکراین به روسیه نزدیک تر است یا به اروپا؟» اشاره می‌کند که از نگاه پوتین فرهنگ اوکراین به فرهنگ روسیه نزدیک‌تر است تا فرهنگ اروپا و مرزهای مصنوعی باعث جدایی بین این دو کشور شده است. نویسنده اذعان می‌کند که هر چند به لحاظ فرهنگی ارزش‌های فرهنگی اوکراین به روسیه نزدیک‌تر است تا اروپا اما این مجوزی برای تهاجم به یک کشور مستقل نیست و هر چند فتح یک کشور آسان است اما نمی‌تواند دل مردم آنها را به دست آورد.

پتروویچ^۴ (۲۰۲۲) در مقاله «اتحادیه اروپا و اوکراین: مشارکت استراتژیک به کجا منتهی می‌شود؟» اشاره می‌کند علیرغم ارتقاء همکاری‌های راهبردی اوکراین و اروپا از طریق سیاست همسایگی و ابتکار مشارکت شرقی، اما اوکراین همواره به دنبال عضویت در این اتحادیه بوده است، در حالیکه از نظر اروپا عدم ثبات و وقوع جنگ جاری مانع عضویت اوکراین در این اتحادیه شده است، اما این اتحادیه به حمایت از اوکراین از طریق کمک غیر مستقیم به تهاجم نظامی روسیه بر علیه این کشور ادامه خواهد داد. به عقیده نویسنده واکنش این اتحادیه به درخواست عضویت اوکراین، بر سیاست گسترش این اتحادیه در شرق تأثیرگذار خواهد بود.

رندی^۵ و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله «ژئوپلیتیک اوکراین علیه روسیه و اتحادیه اروپا» در پاسخ به این سؤال که چرا روسیه به جای دنبال کردن یک مسیر مسالمت‌آمیز تصمیم حمله به اوکراین گرفت با اشاره به

^۱ -Justin-Damien Guénette

^۲ - Gehring

^۳ - Reeskens

^۴ - Petrović

^۵ - Randy

مفاهیم ژئوپلیتیک، امنیت انرژی و قدرت تطبیق با واقعگرایی معتقدند ژئوپلیتیک اوکراین روسیه را مجبور به حمله نظامی به این کشور کرده است.

۳- روش پژوهش

این مقاله از نظر ماهیت در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و از روش توصیفی-تحلیلی برای سامان یافتن آن استفاده شده. شیوه جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز هم کتابخانه‌ای است.

۴- مبانی نظری

حکمرانی چندسطحی

این مفهوم اولین بار در سال ۱۹۹۳ توسط گری مارکس برای درک فرایندهای سیاسی ناشی از ظهور نهادهای فراملی و اشاره به تحولات ساختاری و پویایی سیاست انسجام اتحادیه اروپا به کار رفت. نقطه عزیمت و ریشه فکری نظریه حکمرانی چندسطحی به تطورات فکری نظریه‌پردازان نوکارکردگرایی دهه ۱۹۶۰ بر می‌گردد که استدلال می‌کردند در یک شرایط وابستگی متقابل پیچیده و فزاینده، حاکمیت و اقتدار دولت‌های ملی به نفع بازیگران فراملی و غیردولتی به تدریج دچار فرسایش می‌شود. در واقع، یکی از مفروضه‌های این نظریه آن است که صلاحیت‌های تصمیم‌گیری توسط بازیگران سازمان یافته در سطوح مختلف سرزمینی به جای انحصار دولت‌های ملی به اشتراک گذاشته می‌شود. بر این اساس، از زمان معاهده پاریس و پیمان رم روند همگرایی اروپا بر مبنای کاهش اختیارات و قدرت دولت‌های ملی و سپردن آن به نهادهای فراملی بنیان گذاشته شده و بعد از جنگ جهانی دوم این پروژه از نظر عمق و گستره افزایش یافت و از نقش و محوریت دولت‌های ملی کاسته شد. پس از تاسیس جامعه زغال و فولاد در سال ۱۹۵۱ و جامعه اقتصادی و جامعه اتمی اروپا در سال ۱۹۵۸ همگرایی در سطوح مختلف اقتصادی گسترش و در سال ۱۹۸۶ با امضای سند واحد اروپا و شکل‌گیری بازار واحد مشترک کشورهای عضو جامعه اروپا افزایش یافت. در سال ۱۹۹۳ با پیمان ماستریخت، اتحادیه اروپا جایگزین جامعه اروپا شد و نهادهای سیاست‌گذاری فراملی همچون پارلمان اروپا، شورای وزیران، کمیسیون و ... از قدرت زیادی برخوردار شدند (Sabbaghian & Sarvestani, 2021: 299-298). برپایه مدل حکمرانی چندسطحی دولت‌های ملی دیگر سیاست‌گذار انحصاری در سطح اروپا نبوده و سازوکار تصمیم‌گیری جمعی اتحادیه اروپا برپایه از دست دادن کنترل و کاهش قدرت قابل توجه دولت‌های ملی قرار دارد (Emamian, 2013). اما باید گفت؛ حکمرانی چندسطحی با چالش‌هایی مواجه است. در این میان، ملی‌گرایی انحصارگر می‌تواند حکمرانی چندسطحی را

در بالا و پایین دولت تحت فشار قرار دهد. همچنین ظهور احزاب سیاسی تی‌ای‌ان^۱ (ستی - اقتدارگرا - ملی - گرا)، جنگ و گرایش به ژئوپلیتیک نیز حکمرانی چندسطحی را آسیب‌پذیر کرده است (Hooghe & Marks, 2021: 31-32).

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- الگوی رفتاری اروپا در قبال جنگ اوکراین

۵-۱-۱- سیاسی

به لحاظ سیاسی و ژئوپلیتیکی اوکراین از یک کشور حائل به یک کشور هم‌مرز برای روسیه تبدیل شده است. زمانی که در اتحادیه اروپا پیشنهاد عضویت اوکراین در این اتحادیه مطرح شد، اکثر کشورهای عضو مخالفت کردند. اوکراین یک کشور در وضعیت جنگی بود، وضعیتی که اتحادیه اروپا به هیچ کشوری که در حال جنگ است پیشنهاد عضویت را نداده است و این مسئله نشان از اشتباه محاسباتی اتحادیه اروپا در این موقعیت دارد. استراتژی اتحادیه اروپا تأمین اهداف در پرتو منافع است. در این جنگ نیز اتحادیه اروپا به دنبال تأمین منافع خود است و چون منافع مستقیمی ندارد وارد جنگ با روسیه نمی‌شود و به حمایت‌های نظامی و سیاسی بسنده کرده است. در مقابل توقف جنگ و جلوگیری از گسترش آن از اهداف مهم و منافع اصلی اتحادیه اروپا است (Biscop, 2023). مجارستان نه تنها از شرکت در تحریم تدریجی منابع انرژی روسیه خودداری کرد، بلکه دور ششم تحریم‌ها را نیز متوقف کرد (Herszenhorn et al., 2022). آمریکایی‌ها دوست دارند که اروپایی‌ها سریع‌تر از آنچه انجام داده اند کمک کنند، اما بلوک‌بندی داخل اتحادیه اروپا در پی این جنگ و موضع‌گیری‌های اعضا دچار شکاف شده است. در حالی که فرانسه و آلمان به عنوان متحد در حال همکاری با یکدیگر هستند اما کشورهایی مثل لهستان، اسپانیا و حتی ایتالیا در یک ضعف راهبردی به سر می‌برند. در واقع عملکرد ضعیف اتحادیه اروپا ناشی از خلاء رهبری قدرتمند است (Centre for European Reform, 2022). در واقع واکنش اولیه اتحادیه اروپا نسبت به جنگ به تدریج در حال ضعیف‌تر شدن است (Anghel & Jones, 2022:8). این مسئله ناشی از وجود شکاف سیاسی در این اتحادیه و پیرنگ شدن جایگاه منافع ملی در برابر منافع اتحادیه اروپایی است. اروپا سعی کرده است با اقداماتی از قبیل توقف پروژه نورد استریم ۲، مسدود کردن دارایی‌های بانک مرکزی روسیه، قطع دسترسی روسیه به سوئیفت، واردات زغال سنگ، محدود کردن صادرات فناوری‌های مهم به روسیه و تحریم پوتین و نزدیکانش وحدت سیاسی این اتحادیه را نشان دهد (Dijkstra, 2022). کسینجر^۲ معتقد است که مذاکرات باید در دو ماه آینده و

^۱ . traditional-authoritarian-nationalist

2 - Henry Alfred Kissinger

قبل از فراگیری تنش‌ها آغاز شود. در حالت ایده‌آل باید به موقعیت پیش از جنگ بازگشت، در غیر این صورت جنگ بر علیه روسیه ادامه پیدا خواهد کرد. توجه به این سخنان دو نتیجه در بر دارد:

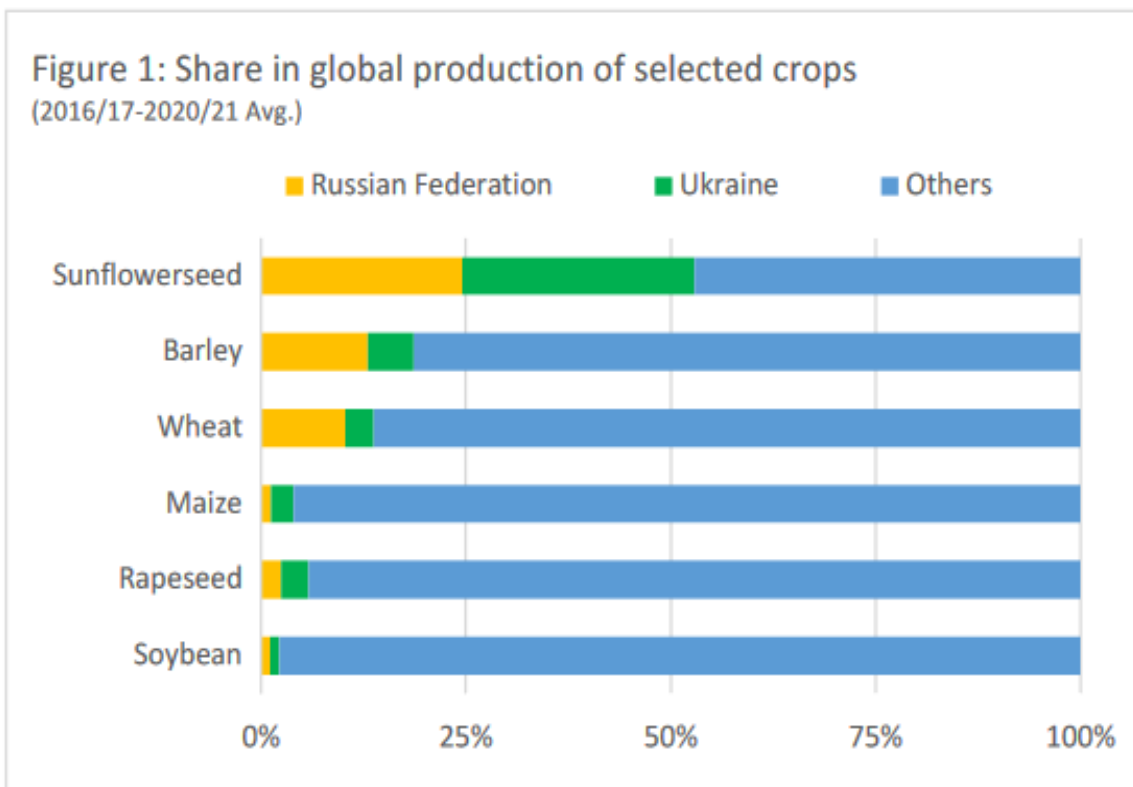
- ۱- سیاست‌های خارجی ناتو و آمریکا بر علیه روسیه نادرست و در نتیجه اشتباه بوده است.
- ۲- این سیاست‌ها باید تغییر کند، در غیر این صورت آسیب‌ناهیی برای آمریکا شدید و دائمی خواهد بود (Sakwe Masumbe, 2022: 306).

حتی در مواجهه با جنگ اوکراین و بحران انرژی متعاقب آن، اتحادیه اروپا همچنان گرفتار قوانین تصمیم‌گیری پیچیده و دست و پاگیر و خواسته‌های کشورهای عضو است، همانطور که مشکلات در دستیابی به توافق در مورد آنچه که گواه آن است. جنگ اوکراین نه تنها تهدیدی برای امنیت فیزیکی این قاره است، بلکه نیاز به یافتن یک افسانه سیاسی جدید برای حفظ اتحادیه را به همراه داشته است (Della Sala, 2023: 11).

از سوی دیگر این جنگ از یک سو باعث اتحاد جوامع اروپایی و از سوی دیگر باعث ایجاد نوعی نگرش مثبت از سوی اروپا نسبت اوکراین شده است که نتیجه آن انجام اقدامات حمایت‌های اخلاقی، سیاسی، اقتصادی و نظامی برای اوکراین بوده است (Vidnyanskyj, 2022: 11).

۲-۱-۵- اقتصادی

بعد از همه‌گیری کوید ۱۹ که تمام بخش‌های زیست‌بشری را تحت تأثیر خود قرار داد، جنگ روسیه و اوکراین اکنون در این مرحله جدید عملکردی مشابهی از فشار و شکنندگی را روایت می‌کند. به نظر می‌رسد مهمترین اثر منفی این جنگ عدم قطعیت و بی‌ثباتی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های اقتصادی و شوک‌های ناشی از آن است که زنجیره امنیت غذایی اتحادیه اروپا و بسیاری از کشورهای ضعیف دیگر را تحت تأثیر امواج منفی خود قرار داده است. روسیه و اوکراین با سهم ۱۲/۰۹ درصدی از تجارت انرژی که ۱۲/۰۱ درصد آن سهم روسیه است و نیز سهم ۱۵/۶۰ درصدی تجارت جهانی زغال سنگ، سهم ۱۱/۳۴ درصدی نفت و سهم ۱۰ درصدی گاز جهانی نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ زنجیره امنیت انرژی و اقتصادی جهانی دارند (Zhou al, 2023). این جنگ اهمیت حذف اتحادیه اروپا از وابستگی به منابع انرژی روسیه را نمایان ساخت. برخی از کشورها مانند آلمان، ایتالیا و اتریش یا بسیاری از کشورهای اروپای مرکزی و شرقی تا حد زیادی به انرژی روسیه وابسته بودند (Anghel & Jones, 2022: 10). روسیه دومین تولیدکننده بزرگ نفت خام و تأمین‌کننده حدود ۳۵ درصد از گاز اروپا و ۵۰ درصد از گاز آلمان است. همچنین روسیه و اوکراین ۲۹ درصد از صادرات گندم جهان، ۱۹ درصد از صادرات ذرت و ۸۰ درصد از صادرات روغن آفتابگردان را در دست دارند.

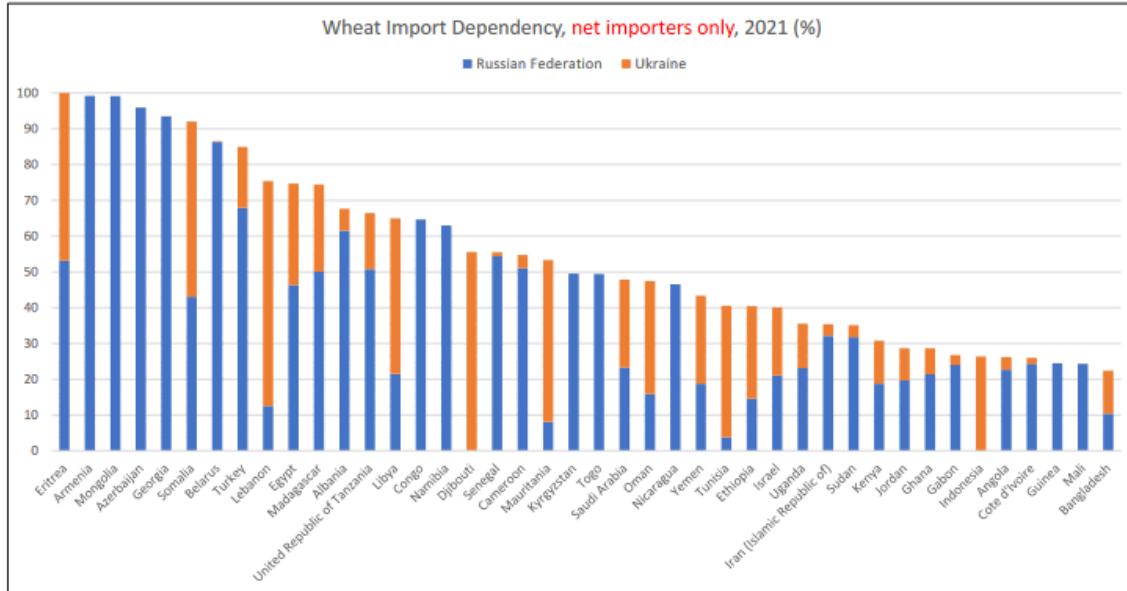

Source: FAO XCBS system

شکل ۱: میانگین سهم روسیه و اوکراین در تولید جهانی محصولات منتخب

در پی این جنگ قیمت گندم به بالاترین سطح خود از اواسط سال ۲۰۰۸ رسید، زیرا بازارها در حال ارزیابی عواقب ناشی از این جنگ بر روی ذخایر غلات و دانه های روغنی بودند، چرا که این دو کشور از بزرگترین صادر کنندگان غله جهان هستند (Plume, 2022). بنابراین جنگی که بین دو قدرت بزرگ تولید کننده منابع انرژی و غذایی رخ داده است، وضعیت انرژی و امنیت غذایی جهان را در معرض خطر قرار داده است (Mbah and Wasum, 2022). این جنگ باعث افزایش قیمت نهایی منابع غذایی و انرژی و ایجاد تورم در سطح جهان شده است (Deng et al., 2022). این تأثیر نه تنها اتحادیه اروپا به عنوان حامی اوکراین و مخالف روسیه، بلکه محیط بین‌المللی و دیگر کشورهای ضعیف به خصوص قاره آفریقا را تحت تأثیر امواج منفی خود قرار می‌دهد. بسیاری از کشورهایی که برای تأمین مواد غذایی و به خصوص گندم به این دو کشور وابسته بودند اکنون در معرض خطر گسترش فقر و گرسنگی قرار گرفته‌اند. با این جنگ زنجیره جهانی تأمین امنیت غذایی به خطر افتاده است. در واقع کمبود عرضه منابع اولیه زنجیره تأمین غذایی و انرژی باعث افزایش قیمت‌ها در بازار جهانی شده است.

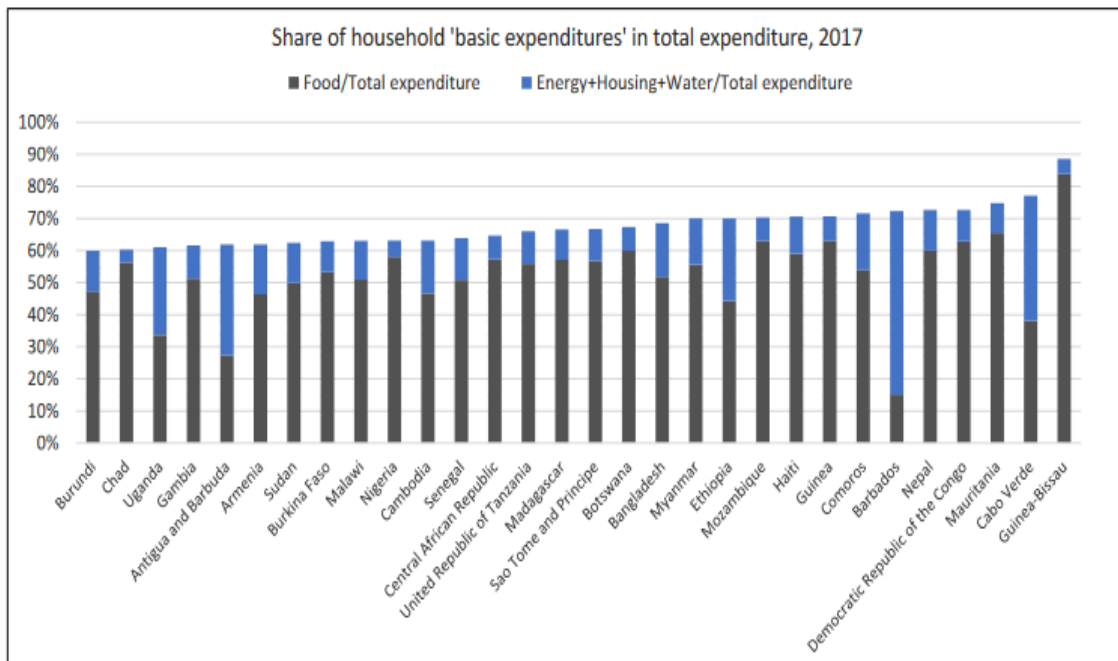
Figure 3: Some countries are heavily reliant on wheat imports from Ukraine and the Russian Federation

Source: FAO calculations, based on TDM data

شکل ۲: میزان وابستگی کشورها به واردات گندم از روسیه و اوکراین

Figure 4: High food/energy prices are regressive on poor countries/households

Source: The World Bank, based on ICP data, available at: <https://www.worldbank.org/en/programs/icp#5> and <https://databank.worldbank.org/source/icp-2017>

شکل ۳: افزایش قیمت منابع غذایی و انرژی در کشورهای مختلف

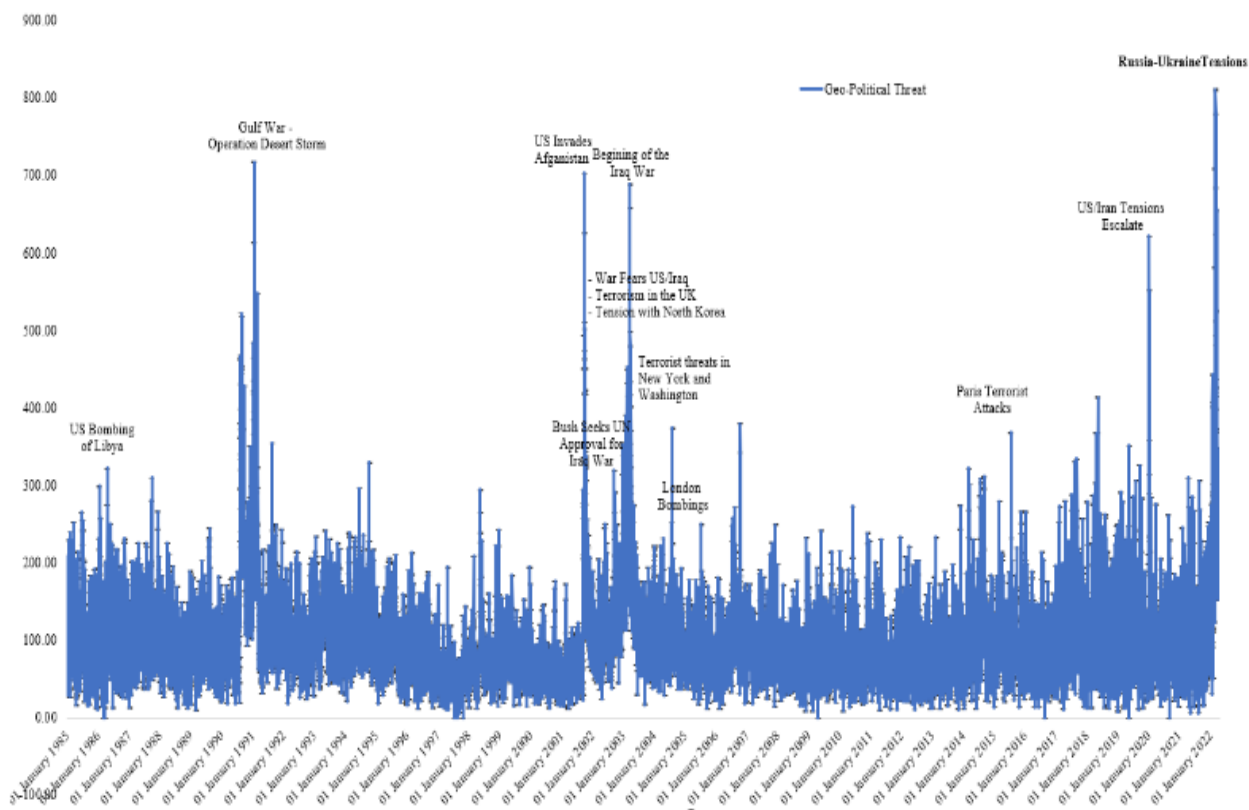
این اتفاق ناشی از نظریه شکست‌های آبشاری است، بدین صورت که با توجه به جهانی شدن اقتصاد، در زنجیره تأمین امنیت اقتصادی و انرژی جهانی اگر هر یک از عناصر جزء نتوانند کارکرد خود را انجام دهند شکست‌های پی در پی آبشاری رخ می‌دهد (D'Odorico et al., 2018; Ruhl., 2019 Gaupp, 2020). در نظریه سیستمی دیوید ایستون هم به این مسئله اشاره شده است که هر سیستم در صورتی که با عدم تعادل در ورودی‌ها و خروجی‌ها مواجه شود در نهایت به فروپاشی می‌رسد. در حقیقت فشارهای وارده بر سیستم چه در محیط داخلی و خارجی و عدم توانایی سیستم در پاسخگویی موجب بی‌تعادلی و در نتیجه فروپاشی آن است. ژو^۱ معتقد است برای فائق آمدن بر این شکست آبشاری ناشی از جنگ اوکراین «باید اهمیت افزایش توانایی تولید و انواع انرژی برای مقاومت در برابر خطر جنگ روسیه و اوکراین را بیشتر تقویت کنیم. سازمان‌های بین‌المللی جهانی نیز ملزم به تقویت عملکرد تعادل تقاضای امنیت جهانی انرژی و غذا بین کشورهای بزرگ و کشورهای کوچک هستند. همچنین ما باید به کشورهای کوچک آفریقا و آسیا توجه بیشتری داشته باشیم تا با این خطر مقابله کنیم» (Zhou et al, 2023). از سوی دیگر اتحادیه اروپایی با وضع تحریم‌های سیاسی و اقتصادی بر علیه روسیه و اتخاذ تدابیر ویژه در سیاست‌های اقتصادی به دنبال دریافت کمترین ضربه از این جنگ بوده است، اما در یک تناقض آشکار سیاست‌های جدید موجب تشدید بی‌ثباتی اقتصادی در این کشورها شده که در نتیجه زندگی و سطح رفاه مردم اروپا را با دشواری و سختی روبرو کرده است. همچنین این جنگ موجب افزایش شاخص ریسک ژئوپلیتیکی^۲ در بازارهای سنتی انرژی و فلزات گرانبها شده است. با توجه به اینکه روسیه یک بازیگر قابل توجه و تأثیر گذار در تأمین انرژی‌های تجدیدناپذیر و تجارت فلزات گرانبها در جهان است، درگیری در اوکراین شوک قابل توجهی را به منابع اولیه انرژی‌های تجدیدناپذیر سنتی و فلزات گرانبها وارد کرد. این مسئله الگوهای تجارت، تولید و مصرف جهانی را تغییر داد تا قیمت‌ها را تا پایان سال ۲۰۲۴ در سطوح بالای تاریخی نگه دارد (Shahzad et al, 2023). شاخص ریسک ژئوپلیتیکی که توسط کالدارا و یاکوویلو^۳ ایجاد شده است نشان می‌دهد که تهدیدات ژئوپلیتیکی پس از تهاجم روسیه به اوکراین به اوج خود رسیده است. عکس‌العمل غرب نیز در برابر این جنگ تحریم‌های بی‌سابقه جهانی بر علیه روسیه است. روسیه علاوه بر اینکه یکی از تأمین‌کنندگان بزرگ نفت، گاز، فلزات و کودهای شیمیایی است، اجازه ترانزیت محموله‌های خارجی این کالاها را از طریق آبراه-

^۱ - Zhou

^۲ -geopolitical risk

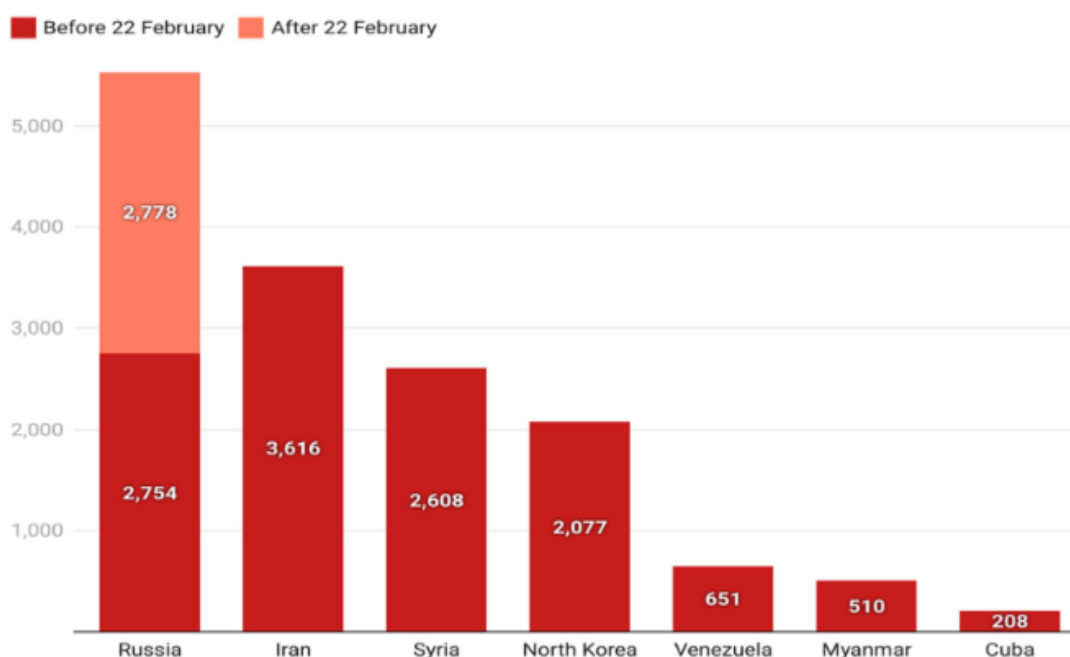
^۳ -Caldara and Iacoviello

ها و حریم هوایی خود را نمی‌دهد که در نتیجه موجب ایجاد اختلال در زنجیره تأمین جهانی و افزایش قیمت شدید کالاها شده است (Ahmed et al,2022:3).

FIGURE 1 This figure shows geopolitical threats between January 1985 and January 2022. Data on geopolitical threats was obtained from <https://www.matteoiacoviello.com/gpr.htm>.

شکل ۴: افزایش ریسک‌های ژئوپلیتیکی از ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۲

FIGURE 2 Sanctions imposed against Russia and some other selected countries. Data is sourced from <https://www.castellum.ai/insights/russia-is-now-the-worlds-most-sanctioned-country>.

شکل ۵: تحریم‌های بی سابقه بر علیه روسیه

در واکنش به این تأثیرات نامطلوب اقتصادی، اتحادیه اروپایی در ۲۴ مارس ۲۰۲۲ قطع نامه جامعی را برای عبور از بحران و حفظ امنیت زنجیره غذایی اتحادیه اروپایی و کشورهای آسیب پذیر تحت عنوان استراتژی «مزرعه تا چنگال» به تصویب رساند که مفاد شامل موارد زیر است:

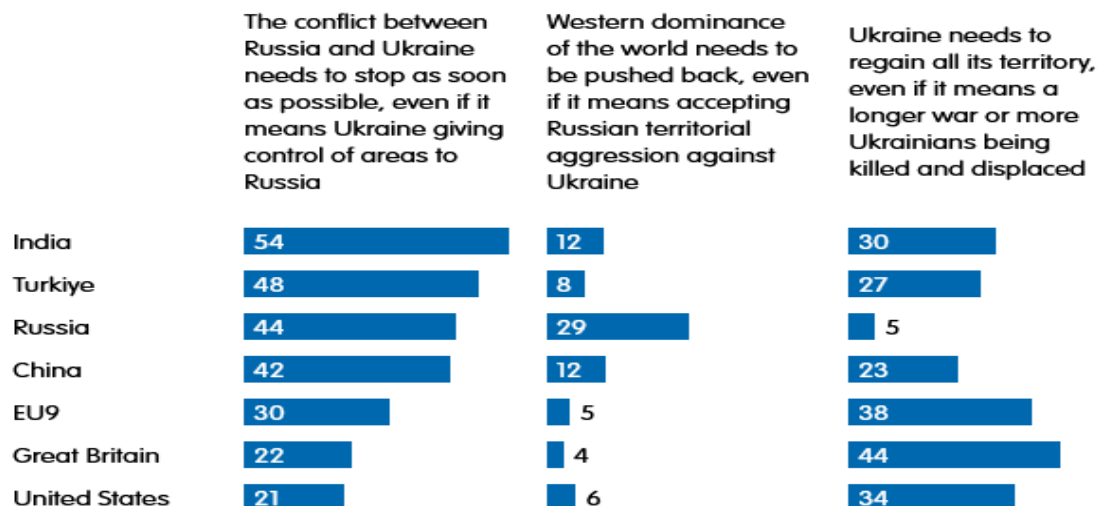
- ۱- اعطای بسته حمایتی ۵۰۰ میلیون یوروی برای کشاورزان اتحادیه اروپا که بیشتر از همه تحت تأثیر بحران قرار گرفته اند (تا ۱/۵ میلیارد یورو در صورت تکمیل پکت ملی کشورهای عضو)
- ۲- اقدامات شبکه ایمنی بازار برای حمایت از بازارهای خاص (مانند بخش گوشت خوک) و افزایش سطوح پیش پرداخت های مستقیم در اواخر سال ۲۰۲۲
- ۳- چارچوب جدید بحران موقت برای کمک های دولتی
- ۴- امکان عدول از برخی تعهدات سبز در سال ۲۰۲۲ برای کشورهای عضو برای ایجاد موارد اضافی زمین-های کشاورزی به تولید (یعنی کشت زمین های آیش تحت مناطق تمرکز اکولوژیکی)
- ۵- حفظ بازار واحد اتحادیه اروپا، اجتناب از محدودیت ها و ممنوعیت های صادراتی
- ۶- حمایت از طریق صندوق کمک اروپا به محروم ترین ها: مکمل اقدامات کشورهای عضو، تأمین غذا و یا کمک های اولیه مادی به کسانی که بیشترین محرومیت را دارند

- ۷- امکان اعمال نرخ‌های کاهش یافته مالیات بر ارزش افزوده و تشویق فعالان اقتصادی برای کشورهای عضو شامل قیمت‌های خرده‌فروشی، پیش پرداخت بعداً در سال ۲۰۲۲
- ۸- برنامه‌های استراتژیک جدید را برای اولویت بندی سرمایه‌گذاری‌هایی که وابستگی به گاز و سوخت و نهاده‌ها را کاهش می‌دهد، مانند آفت‌کش‌ها و کودها
- ۹- ۳۳۰ میلیون یورو برنامه حمایت اضطراری اتحادیه اروپا برای اوکراین (Caprile, 2022).

۳-۱-۵- اجتماعی

جنگ روسیه و اوکراین موجب اتحاد جامعه غرب و توافق نظر آنها درباره لزوم عقب راندن روسیه از اوکراین و مقاومت در برابر اقدامات آنها است. هم مردم اروپا و هم مردم آمریکا در سطح زیادی به این باور رسیده‌اند که باید به اوکراین در برابر روسیه کمک کرد و این مسأله ناشی از وابستگی ایدئولوژیکی میان آمریکا و اروپا است که در پی ایجاد نظام دوقطبی بعد از جنگ جهانی دوم شدیداً تحکیم شده است. برای غرب این مسئله در ارتباط مستقیم با حفظ موقعیت برتری غرب در جهان امروز دارد، در حالی که نظر مردم در شرق و قدرت‌های نوظهوری مثل چین، هند و روسیه متفاوت است. نتایج تحقیقات جدید نشان می‌دهد که جنگ روسیه و اوکراین نشان دهنده تحکیم روابط غرب و هم‌ظهور نظم بین‌المللی پسا غربی است. نظم جدید برای غرب حفظ برتری غرب به رهبری آمریکا است، اما برای مردم غیر غربی نظمی چند قطبی و توزیع یک نواخت تر قدرت میان چندین کشور در جهان مورد نظر است. تصور غالب در غرب این است که نتیجه این جنگ در نهایت باید به نفع اوکراین و به ضرر روسیه باشد و اوکراین باید بتواند سرزمین‌های جدا شده از خود را باز پس گیرد، اما در کشورهای غیر غربی مردم نظر دیگری دارند. در چین، تعداد زیادی از پرسش‌شوندگان (۴۲ درصد) موافقند که درگیری بین روسیه و اوکراین باید هر چه سریع‌تر متوقف شود، حتی اگر به معنای واگذاری کنترل مناطقی از قلمرو اوکراین به روسیه باشد. این تمایل برای پایان دادن به جنگ در ترکیه (۴۸ درصد) و هند (۵۴ درصد) حتی قوی‌تر است (Ash et al, 2023).

Which of the following best reflects your view? In per cent

The remainder of respondents answered "None of the above," "Don't know," or provided no answer to the question.

Source: Datapraxis and YouGov (DK, FR, DE, GB, IT, PL, PT, RO, ES), Datapraxis and Norstat (EE), Gallup International Association (US, CN, TR, RU, IN), December 2022/January 2023.
ECFR - ecf.eu

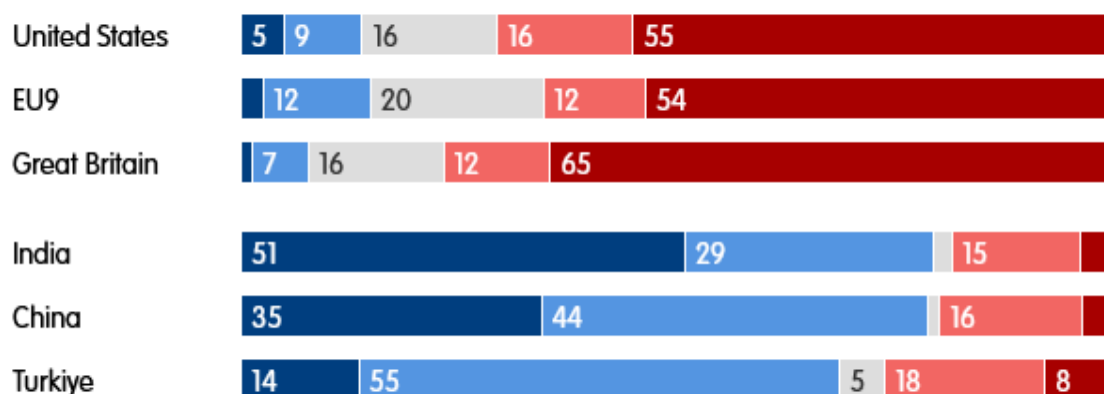
شکل ۶: نظرسنجی پیرامون جنگ روسیه و اوکراین

هر چند در خود اتحادیه اروپا استقبال از آوارگان اوکراینی همیشه مشتاقانه نبود و برخی از کشورهای همسایه به جای تشویق آنها به ماندن به دنبال به دنبال کمک به اوکراینی‌ها برای یافتن کمک در سایر بخش‌های اتحادیه اروپا بودند (Anghel & Jones, 2022:10)، اما نتایج نشان می‌دهد که آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها در این باور متحد هستند که روسیه یک «دشمن» یا «رقیب» است. ۷۱ درصد از پاسخ‌دهندگان در ایالات متحده، ۷۷ درصد در بریتانیای کبیر، و ۶۵ درصد در کشورهای اتحادیه اروپا در یکی از این دو عبارت شرکت کردند. آنها آینده روابط با روسیه را آینده‌ای از رویارویی می‌دانند (Ash et al, 2023).

Which best reflects your view on what Russia is to your country? In per cent

- An ally – that shares our interests and values
- A necessary partner – with which we must strategically cooperate
- A rival – with which we need to compete
- An adversary – with which we are in conflict
- Don't know

Source: Datapraxis and YouGov (DK, FR, DE, GB, IT, PL, PT, RO, ES), Datapraxis and Norstat (EE), Gallup International Association (US, CN, TR, RU, IN), December 2022/January 2023.
ECFR · ecf.eu

شکل ۷: نظرسنجی پیرامون آینده روابط با روسیه

از سوی دیگر بر اثر این جنگ بیش از ۶ میلیون پناهنجوی اوکراینی روانه کشورهای اتحادیه اروپا شده‌اند که هزینه نگهداری آنها در سال ۲۰۲۲ حدود ۲۶ میلیارد یورو برآورد شده است (Vidnyanskyj, 2022: 16). این مسئله به جز تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بر حوزه مالی و اقتصادی اتحادیه اروپا نیز اثرگذار بوده و فشار بیش از حدی را بر مالیات دهندگان اروپایی وارد کرده است.

۴- امنیت

توانایی غلبه بر بحران‌های مختلف برای هر سیستم سیاسی نشان دهنده میزان کارایی آن سیستم و درجه سازواری و انطباق آن با محیط بیرونی است. در مطالعات امنیت هستی‌شناختی، بحران‌ها مشکل‌ساز دیده

می‌شوند، زیرا طبق تعریف، رویه‌ها و روایت‌هایی را که به بازیگران اجتماعی کمک می‌کند تا جهان اطراف خود را درک کنند، مختل می‌کنند (Ejdus and Rečević 2021). یکی از بحران‌های ناشی از این جنگ که دارای سابقه قبل‌تر از این نیز بوده است، موضوع استقلال امنیتی و نظامی اتحادیه اروپا از ناتو^۱ و آمریکا است. بعد از جنگ جهانی دوم و با تشکیل ناتو آمریکایی‌ها عملاً حفاظت از جهان غرب را بر عهده گرفتند، اما حقیقت این موضوع حفاظت از آمریکا توسط غرب بوده است. آمریکایی‌ها در قالب ناتو امنیت و استقلال اروپا را به گروگان گرفته‌اند و این موضوع رفته رفته در حال تبدیل شدن به یک شکاف بین جهان دو سوی آتلانتیک^۲ است. در همین رابطه نخست وزیر مجارستان اعلام کرد که اروپا برای استقلال از آمریکا به یک سازمان نظامی بدون نفوذ آمریکا نیاز دارد و راه حل آن ایجاد یک ناتوی اروپایی است. او آمریکا را متهم کرد که اروپا را وارد یک درگیری کرده است که نمی‌تواند در آن پیروز شود و خطر ایجاد یک جنگ جهانی جدید را رقم زده است. اوربان^۳ معتقد است که اتحادیه اروپا اکنون در خدمت منافع آمریکا قرار گرفته است و تصمیماتش بیش از آنکه به نفع اروپا باشد به نفع آمریکا است (Russia Today, 2023). در جدیدترین موضع گیری، مکرون رئیس جمهور فرانسه اعلام کرد که «متحد ایالات متحده بودن به معنی رعیت بودن نیست یا به این معنا نیست که ما حق نداریم برای خود فکر کنیم» (Wintour, 2023). در واقع، جنگ روسیه و اوکراین این پارادوکس اتحادیه اروپایی را بیش از پیش نمایان ساخت که این اتحادیه بر خلاف اهداف اولیه خود که قرار بود صلح و امنیت را برای اعضای اروپایی خود تأمین کند، اکنون و در این مرحله حساس دچار شکاف درونی شده است. مسأله اصلی همچنان وابستگی تمام عیار اروپا به قدرت‌های بیرون از خود است که در رأس آنها آمریکا قرار دارد. امنیت اتحادیه اروپا در ذیل امنیت و منافع ملی آمریکا تعریف شده است و آمریکا اجازه نمی‌دهد اروپا مستقلانه برای تأمین منافع و امنیت ملی خود اقدام کند. بنابراین «اتحادیه اروپا در نهایت نمی‌تواند یک تأمین کننده امنیت هستی‌شناختی برای کشورهای عضو و اروپایی‌ها باشد» (Della Sala, 2023: 1). اروپا باید به بازیگری قویتر و توانمندتر در امنیت و دفاع تبدیل شود و باید یاد بگیرد که با زبان قدرت صحبت کند. برای این منظور لازم است که برای تأمین امنیت بیشتر خود هزینه‌های دفاعی خود را افزایش دهد، اما این افزایش باید به صورت مشترک برای همه وجود داشته باشد، به جز آلمان که در سال ۲۰۲۲ هزینه‌های دفاعی خود را ۱۰۰ میلیارد یورو بیشتر افزایش داده، بقیه اعضا هم باید این تصمیم را در دستور کار خود قرار دهند (Borrell, 2022). بورل برای دست‌یابی به این هدف یک قطب‌نمای استراتژیک

¹ - North Atlantic Treaty Organization

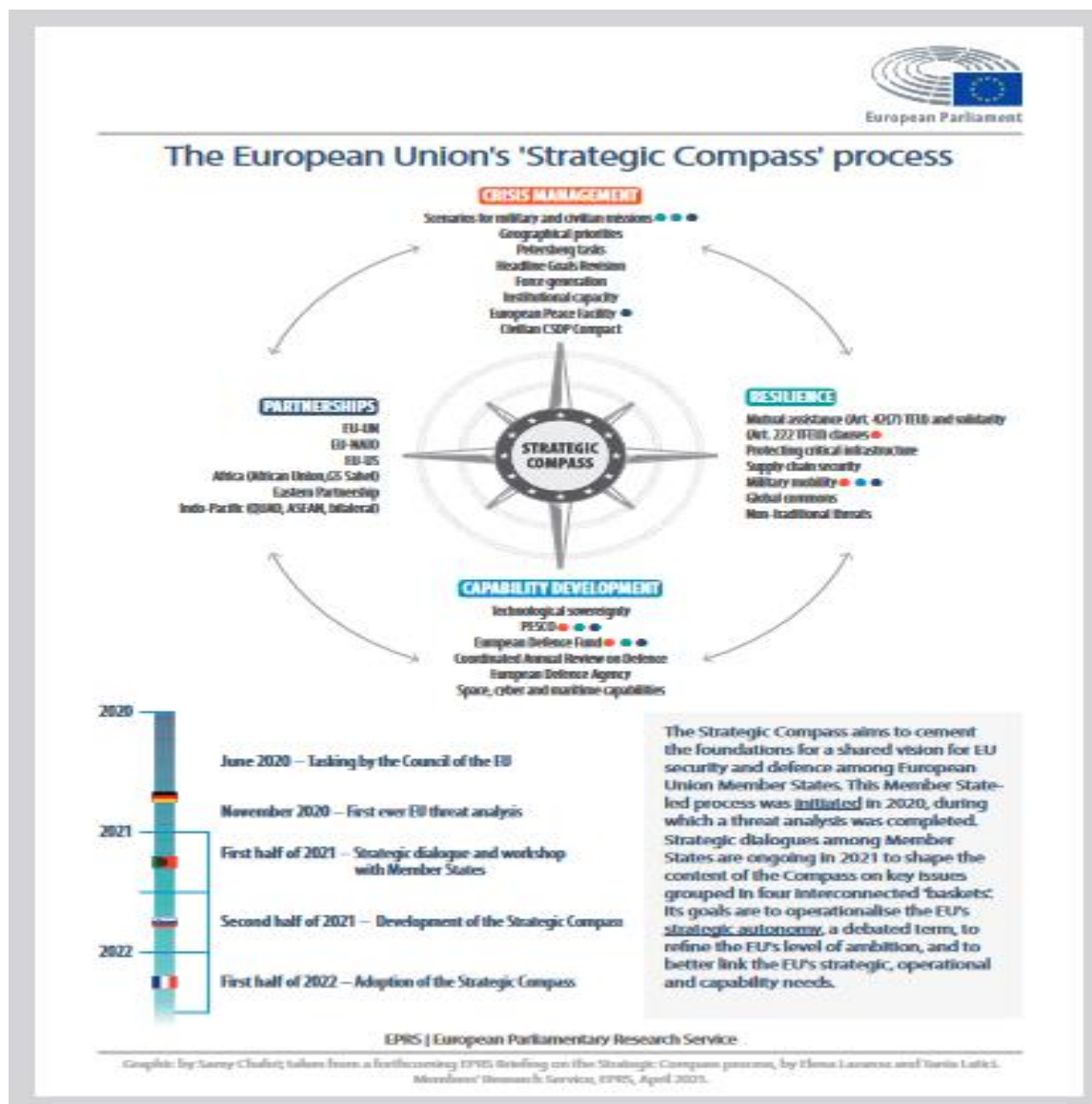
² - Atlantic

³ - orban

دفاعی - امنیتی پیشنهاد می‌کند که ۵ تا ۱۰ سال برای رسیدن به اهداف پیش بینی شده در آن زمان تعیین شده است. این استراتژی مبتنی بر چهار مرحله اقدام، سرمایه‌گذاری، شراکت و امنیت است.

جدول ۱: مراحل قطب‌نمای استراتژیک دفاعی - امنیتی اتحادیه اروپا، (Borrell, 2022)

اقدام	سرمایه‌گذاری	شراکت	امنیت
<p>- ایجاد ظرفیت استقرار سریع اتحادیه اروپا با حداکثر ۵۰۰۰ نیرو برای انواع مختلف بحران</p> <p>- آماده استقرار ۲۰۰ کارشناس ماموریت CSDP با تجهیزات کامل در ۳۰ روز، از جمله در محیط‌های پیچیده</p> <p>- انجام تمرینات زنده منظم در خشکی و دریا - افزایش تحرک نظامی</p> <p>- تقویت مأموریت‌ها و عملیات غیرنظامی و نظامی اتحادیه اروپا (سیاست‌های دفاعی و امنیتی مشترک) با ترویج فرآیند تصمیم‌گیری سریع و انعطاف‌پذیرتر، اقدام به روشی قوی‌تر و تضمین همبستگی مالی بیشتر</p> <p>- استفاده کامل از تسهیلات صلح اروپا برای حمایت از شرکاء</p>	<p>- تبادل در مورد اهداف ملی و افزایش و بهبود هزینه‌های دفاعی برای مطابقت با نیازهای امنیتی ما</p> <p>- ایجاد مشوق‌های بیشتر برای کشورهای عضو برای مشارکت در توسعه قابلیت‌های مشترک و سرمایه‌گذاری مشترک در توانمندسازی‌های استراتژیک و قابلیت‌های نسل بعدی برای عملیات در خشکی، دریا، هوا، در حوزه سایبری و در فضا</p> <p>- تقویت نوآوری‌های فناوری دفاعی برای پر کردن شکاف‌های استراتژیک و کاهش وابستگی‌های فنی و صنعتی</p>	<p>- تقویت همکاری با شرکای استراتژیک مانند ناتو، سازمان ملل متحد و شرکای منطقه‌ای از جمله OSCE، AU و ASEAN</p> <p>- توسعه مشارکت‌های دوجانبه مناسب‌تر با کشورهای همفکر و شرکای استراتژیک مانند ایالات متحده، کانادا، نروژ، بریتانیا، ژاپن و دیگران</p> <p>- توسعه مشارکت‌های متناسب در بالکان غربی، همسایه‌های شرقی و جنوبی، آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین، از جمله از طریق تقویت گفتگو و همکاری، ترویج مشارکت در مأموریت‌ها و عملیات CSDP و حمایت از ظرفیت‌سازی.</p>	<p>- افزایش ظرفیت‌های تحلیل اطلاعاتی آن</p> <p>- توسعه جعبه ابزار ترکیبی و تیم‌های پاسخ که ابزارهای مختلف را برای شناسایی و پاسخ به طیف وسیعی از تهدیدات ترکیبی گرد هم می‌آورند</p> <p>- توسعه بیشتر جعبه ابزار دیپلماتیک سایبری و تنظیم سیاست دفاع سایبری اتحادیه اروپا برای آمادگی بهتر و پاسخگویی به حملات سایبری</p> <p>- یک جعبه ابزار دستکاری اطلاعات خارجی و ایجاد تداخل</p> <p>- تدوین استراتژی فضایی اتحادیه اروپا برای امنیت و دفاع</p> <p>- تقویت نقش اتحادیه اروپا به عنوان یک بازیگر امنیت دریایی</p>

شکل ۸: فرآیند "قطب نمای استراتژیک" اتحادیه اروپا، (Borrell, 2022)

۶- نتیجه‌گیری

در این پژوهش الگوی رفتاری اروپا در قبال جنگ اوکراین مورد بررسی قرار گرفت. اوکراین به عنوان یک کشور حایل و دارای موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک میان سه قدرت اتحادیه اروپا، روسیه و آمریکا دارای اهمیت فراوانی است که هر گونه اقدام و تحرک این کشور مورد توجه قدرت‌های سه‌گانه و واکنش متقابل آنها قرار می‌گیرد. تحریکات صورت گرفته از سوی اتحادیه اروپا و آمریکا برای پیوستن اوکراین به این اتحادیه موجب حساسیت روسیه و در نتیجه حمله نظامی به این کشور شد. روسیه به خوبی درک می‌کند

که هم مرز شدن با یک کشور عضو ناتو در آینده استراتژیک این کشور و حاکمیت آن بسیار مؤثر خواهد بود و به همین دلیل در یک اقدام پیش دستانه به این کشور حمله نظامی می‌کند. آمریکا و اتحادیه اروپا موضع سختی در برابر این حمله اتخاذ کردند و ضمن اخراج این کشور از گروه هشت، تحریم‌های گسترده سیاسی و اقتصادی را بر روسیه تحمیل نمودند. این جنگ برای آمریکا نه تنها خسارتی در بر نداشت بلکه موجب منافع مادی و معنوی بی‌شماری بوده است اما برای اتحادیه اروپا در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی اثرات متفاوتی را برجای گذاشته که نشانگر تنزل از همگرایی راهبردی به واگرایی انفعالی بوده است. در حوزه سیاسی شکاف‌های درونی اعضای اتحادیه اروپا در ادامه حمایت از اوکراین در برابر روسیه عمیق‌تر شده است، به طوری که نشان دهنده خلاء رهبری واحد در این اتحادیه و انفعال اتحادیه اروپا در برابر روسیه بوده است. در ابتدا یک اتحاد واقعی برای نشان دادن حمایت از اوکراین در برابر روسیه توسط اکثریت اعضا نمایش داده شد اما کم کم و با طولانی شدن روند جنگ و افزایش هزینه‌های حمایت از اوکراین اختلاف نظرها بر سر ادامه حمایت از اوکراین عمیق‌تر شد. در حوزه اقتصادی با توجه به نقش بزرگ و تعیین کننده دو کشور درگیر در جنگ در تأمین زنجیره منابع غذایی و منابع انرژی موجب واکنش منفی اتحادیه اروپا شد. وابستگی شدید برخی از اعضای اتحادیه اروپا مانند آلمان به منابع انرژی روسیه و همچنین به خطر افتادن زنجیره تأمین مواد غذایی برای کشورهای ضعیف موجب اختلاف نظرها و تأثیر منفی شده است. در حوزه اجتماعی هر چند مردم اتحادیه اروپا در ابتدا ضمن اظهار همدردی و کمک به آوارگان اوکراین نقش مثبتی از خود نشان دادند، اما کم کم اعتراضات اجتماعی برای پناه دادن اوکراینی‌ها در دیگر کشورها بالا گرفت. در حوزه امنیتی نیز اتحادیه اروپا به این نتیجه رسیده است که باید از وابستگی امنیتی به آمریکا به سمت استقلال و قدرتمندتر شدن و ایفای نقش فعالانه‌تر در تحولات بین‌المللی حرکت کند. بر همین اساس طرح قطب نمای استراتژیک دفاعی - امنیتی از سوی جوزپ بورل برای تأمین استقلال و امنیت اتحادیه اروپا در دستور کار قرار گرفته است. به هر حال، وقوع این جنگ موجب ایجاد یک شکاف ژئوپلیتیک جدید در محیط بین‌المللی با اثرگذاری گسترده شده است. روسیه به دنبال گسترش نفوذ و قدرت خود در شرق و ایجاد ائتلاف‌های جدید به خصوص با چین و کشورهای همسایه است. از سوی دیگر اتحادیه اروپا به دنبال استقلال بیشتر از آمریکا و دوری از دعوای آمریکا و روسیه است که موضع گیری مکرون رئیس جمهور فرانسه مبنی بر لزوم استقلال اتحادیه اروپا و عدم دنباله روی کورکورانه از آمریکا در همین راستا می‌باشد و در نهایت اوکراین در یک وضعیت محاسبات نادرست و خلاء ناشی از عدم درک صحیح نقش و جایگاه خود به سر می‌برد که نمی‌توان آینده خوبی را برای آن متصور شد. عملکرد اروپا در مدیریت بحران‌هایی مثل کرونا و جنگ

اوکراین نشان داد که کارامدی این اتحادیه در حل بحران‌های مذکور نامناسب بوده و در نتیجه این اتحادیه به دنبال بازنگری در راهبردهای مدیریت بحران خود برآمده است.

کتابنامه

1. "1980–1989 The changing face of Europe – the fall of the Berlin Wall". Available at: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_en Europa web portal. Retrieved 2023/02/06.
2. "Acquisition of citizenship statistics". Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Acquisition_of_citizenship_statistics. 2023/02/06.
3. "Treaty of Maastricht on European Union". Activities of the European Union. Europa web portal. Retrieved 2023/02/06.
4. Ahmed, S., Hasan, M. M., & Kamal, M. R. (2022). Russia–Ukraine crisis: The effects on the European stock market. *European Financial Management*, 1–41. <https://doi.org/10.1111/eufm.12386>
5. Anghel, V., & Jones, E. (2022). Is Europe really forged through crisis? Pandemic EU and the Russia–Ukraine war. *Journal of European Public Policy*, 1-21.
6. Ash, T. G., Krastev, I., & Leonard, M. (2023). United West, divided from the rest: Global public opinion one year into Russia's war on Ukraine. Available at: <https://ecfr-u.translate.google.com/publication/united-west-divided-from-the-rest-global-public-opinion-one-year-into-russias-war-on-ukraine/>
7. Biscop, S. (2023). From Buffer to Frontier: Ukraine and the EU. Available at: https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2023/02/Sven-Biscop_Policy_Brief_298.pdf.
8. Borrell, Josep. (2022). The war in Ukraine and its implications for the EU. Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en
9. Bramastya, R., & Puspitarini, R. C. (2022). Geopolitik Ukraina terhadap Rusia dan Uni Eropa. *Jurnal Sosial Politik Integratif*, 2(2), 94–102. Diambil dari. Available at: <http://jisip.org/index.php/jsp/article/view/63>
10. CAPRILE, ANNA. (2022). Russia's war on Ukraine: Impact on food security and EU response. Available at: <https://policycommons.net/artifacts/2325136/russias-war-on-ukraine/3085667/>
11. Della Sala, V. (2023). Ontological security, crisis and political myth: the Ukraine war and the European Union. *Journal of European Integration*, 1-15.
12. Deng, Z., Ciaia, P., Tzompa-Sosa, Z. A., Saunio, M., Qiu, C., Tan, C., ... & Chevallier, F. (2022). Comparing national greenhouse gas budgets reported in UNFCCC inventories against atmospheric inversions. *Earth System Science Data*, 14(4), 1639-1675.
13. Dijkstra, H. (2022). *The War in Ukraine and Studying the EU as a Security Actor* (Vol. 22). Instituto Affari Internazionali.
14. D'Odorico, P., Davis, K. F., Rosa, L., Carr, J. A., Chiarelli, D., Dell'Angelo, J., ... & Rulli, M. C. (2018). The global food-energy-water nexus. *Reviews of geophysics*, 56(3), 456-531.

15. Ejodus, Filip, Tijana, Rečević. (2021). "Ontological Insecurity as an Emergent Phenomenon." *European Psychologist* 26 (1): 29–44. doi:10.1027/1016-9040/a000419
16. Gaupp, F., & Sillmann, J. (2020). *Systemic risks emerging from global climate hotspots and their impacts on Europe* (No. EGU2020-4630). Copernicus Meetings.
16. Emamian, Seyyed Mohammad Sadegh (2013), stability, political unity and the window of opportunity to realize a multi-level governance system, Sharif governance think tank, available at: spri.sharif.ir. [in Persian].
18. Gehring, K. (2022). Can external threats foster a European Union identity? Evidence from Russia's invasion of Ukraine. *The Economic Journal*, 132(644), 1489-1516.
19. Guenette, J. D., Kenworthy, P. G., & Wheeler, C. M. (2022). Implications of the War in Ukraine for the Global Economy.
20. Hafeznia, M. R. (2022). World future scenarios in the light of Ukraine crisis. *Geopolitics Quarterly*, 18(65), -. [in Persian]
21. Herszenhorn, D. M., Barigazzi, J., & Moens, B. (2022). After Orbán pipes up, Hungary skips Russian oil ban. *Politico*. available in: <https://www.politico.eu/article/orban-hungary-eu-oil-ban-exem>
22. Hooghe, L., & Marks, G. (2021). Multilevel Governance and the Coordination Dilemma. *A Research Agenda for Multilevel Governance*, 19.
23. Hungary calls for 'European NATO'. (2023). Available at: <https://www.rt.com/news/572360-europe-nato-without-us-orban/>
24. Impact of war in Ukraine: 2022 annual report. (2022). Available at: <https://www.cer.eu/about/annual-report/2022>
25. Kuchler, T. (2006). Almunia says 'undesirable' to act on Sweden's euro refusal. *EUobserver.com*. Retrieved, 26.
26. Masters, Jonathan (2022). Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia. Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>
27. Mbah, R. E., & Wasum, D. F. (2022). Russian-Ukraine 2022 War: A review of the economic impact of Russian-Ukraine crisis on the USA, UK, Canada, and Europe. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9(3), 144-153.
28. NATO Member Countries". Retrieved 2023/02/06. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/nato_countries.htm
29. Petrović, M. (2022). European union and Ukraine: the strategic partnership leading to (some) where?. *Medjunarodni problemi*, 74(1), 75-101.
30. Pifer, Steven (2022). The Russia-Ukraine war and its ramifications for Russia. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/the-russia-ukraine-war-and-its-ramifications-for-russia/>
31. Plume, Karl . (2022). Wheat pulls back from 13-1/2 year peak as Ukraine conflict assessed . (February 26, 2022). available in: <https://www.reuters.com/business/energy/wheat-pulls-back-13-12-year-peak-ukraine-conflict-assessed-2022-02-25/>
32. Reeskens, T. (2022). Are Ukrainian values closer to Russia or to Europe?. *LSE European Politics and Policy (EUROPP) blog*. Available at: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/03/04/are-ukrainian-values-closer-to-russia-or-to-europe/>

33. RostamAghaei, A., Ghavam, A., & Barzegar, K. (2021). Struggle for Security: A Study on Russia's Foreign Policy (2014 – 2020). *Central Asia and The Caucasus Journal*, 26(112), 34-61. [in Persian]
34. Ruhl, J. B., Posner, S. M., & Ricketts, T. H. (2019). Engaging policy in science writing: Patterns and strategies. *Plos one*, 14(8), e0220497.
35. Sabbaghian, A., & Sarvestani, A. (2021). The European Union, the Corona Crisis and policies in the purgatory of national governments and transnational institutions. *Contemporary Political Studies*, 11(4), 293-309. doi: 10.30465/cps.2021.35268.2728. [in Persian].
36. Sakwe Masumbe, P. (2022). Foreign Policy-making, Immorality, Public Opinion, Russia-Ukraine War and a Looming 3rd World War: Challenges, Prospects and Stakes for International Relations and Human Security. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9(10). 292-332.
37. Shahzad, U., Mohammed, K. S., Tiwari, S., Nakonieczny, J., & Nesterowicz, R. (2023). Connectedness between geopolitical risk, financial instability indices and precious metals markets: Novel findings from Russia Ukraine conflict perspective. *Resources Policy*, 80, 103190.
38. Soleimani, Yasser. (2022). Analysis of Russia's attack on Ukraine from the perspective of Iran's energy security. *Scientific Monthly "Economic Security"*, 10(5), 69-78 [in Persian]
39. Vidnyanskyj, S. (2022). Україна—Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014–2022 рр. *The International Relations of Ukraine: Scientific Searches and Findings*, (31), 10-37.
40. [Wintour, Patrick](#). (2023). Macron stands by divisive remark about US allies 'not being vassals, guardian. available in: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/12/macron-stands-by-remark-us-allies-not-vassals-china>
41. Zhou, X. Y., Lu, G., Xu, Z., Yan, X., Khu, S. T., Yang, J., & Zhao, J. (2023). Influence of Russia-Ukraine War on the Global Energy and Food Security. *Resources, Conservation and Recycling*, 188, 106657.